

Osrednji literarni muzej kot pospeševalec literarnega turizma v Sloveniji

ALOJZIJA ZUPAN SOSIČ

*Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 2,
SI-1000 Ljubljana, alojzija.zupan-sosic@guest.arnes.si*

1.02 Pregledni znanstveni članek – 1.02 Review Article

Razloge za uresničenje davne ideje o osrednjem literarnem muzeju v Sloveniji sem v svoji razpravi osvetlila skozi tri perspektive, nacionalno-afirmativno, vzgojno-izobraževalno in turistično ter (novo) sedemčlensko tipologijo. Zavzela sem se za osrednji literarni muzej kot sedmi tip, tj. veččlenski preplet različnih muzejev v vlogi pospeševalca literarnega (kulturnega) turizma in za njegovo osnovno nalogo – povezovalnost – v kontekstu štirih tipov literarnega turizma ter različnosti slovenskega in tujega turista.

The article delineates the arguments for the realization of the old idea of a central literary museum in Slovenia through three perspectives: national-affirmative, educational and touristic as well as the (new) seven-part typology. I advocate for the central literary museum as the seventh type i.e. a fusion of different types of museums elevating literal (cultural) tourism with its basic role – of a liaison – in the context of the four types of literary tourism and the Slovene and foreign tourist respective dispositions.

Ključne besede: osrednji literarni muzej, Slovenija, literarni turizem

Key words: central literary museum, Slovenia, literary tourism

Ideja o osrednjem literarnem muzeju v Sloveniji ni nova. Pojavljala se je že v preteklosti in se reflektirala na različne načine, tako kot tudi njena neuspešna realizacija. Marsikomu se ob njenem historiatu zastavlja povsem logično vprašanje, zakaj v novem tisočletju spet to idejo oživljati. Poskušala bom dokazati, da je kar nekaj razlogov za to: poleg že omenjenih bom izpostavila tudi novega, še ne raziskanega, ki pa je v svetu že uveljavljen, tj. muzej kot pospešitev literarnega turizma. V postmoderni je postal kulturni turizem pomembno gibalno gospodarskega in družbenega razvoja vsake države, zato bi bilo treba še enkrat premisliti vlogo in pomen osrednjega slovenskega literarnega muzeja. Dvome o tem, ali je tak muzej sploh potreben, je smiselno osvetliti vsaj skozi tri perspektive: nacionalno-afirmativno, vzgojno-izobraževalno in turistično. Izsledke ciljnega raziskovalnega projekta *Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov*¹ sem

¹ Več o projektu na <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/jezikovna-politika-republike-slovenije-in-potrebe-uporabnikov#v>.

vključila v najnovejše raziskave literarnega in kulturnega turizma pri nas in po svetu.² Zastavila sem si dve vprašanji: »Ali potrebujemo Slovenci osrednji literarni muzej? in Koliko bi prispeval k literarnem turizmu pri nas?«, dodala pa sem še vprašanje »Kako bi ga vpeli v slovenski kulturni turizem?«, ki se ga v projektu zaradi obsežnosti različnih področij ni moglo zastaviti.

Že geslo na wikipediji³ nam razloži, da je v Sloveniji več kot 60 muzejev in galerij, povezanih v Skupnost muzejev Slovenije, ne obstaja pa osrednji literarni muzej, v katerem bi na enem mestu celovito predstavili literarno ustvarjanje vseh pomembnejših slovenskih pesnic in pesnikov, pisateljic in pisateljev ter dramatičark in dramatikov. V preteklosti so se z idejo literarnega muzeja na različne načine ukvarjali ugledni strokovnjaki, kot so npr. Joža Mahnič, Janez Rotar, Štefan Barbarič (1972: 99–105), Breda Pogorelec in Andrijan Lah. V novem tisočletju⁴ je to idejo ponovno obudila Breda Pogorelec, ki je v Izjavi Slavističnega društva Slovenije, sprejeti na kongresu 7. oktobra 2005 v Lendavi,⁵ opozorila, da so slavisti že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja poskušali odgovoriti na vprašanje, kako na sodoben način in kar najbolj nazorno predstaviti dediščino slovenske besedne ustvarjalnosti in jezika širši javnosti v posebni dejavnosti, ki bi bila združena pod okriljem posebne ustanove. Poudarila je, da je dejavnost muzeja mogoče uspešno zastaviti šele v času samostojne slovenske državnosti, kar trdi tudi Lah (2012: 44). Napovedal je, da male spominske zbirke, ki jih je v Sloveniji dovolj, nikakor ne morejo nadomestiti reprezentativnega nacionalnega literarnega muzeja. V samostojni Sloveniji so odpadli zunanji pomisleki o literarnem muzeju (v osemdesetih letih 20. stoletja je bila namreč ideja o slovenskem literarnem muzeju za unitaristično oblast v Beogradu sporna), Lah želi, da bi literarni muzej postal prednostna naloga slovenskega kulturnega programa.

Zagovorniki literarnega muzeja so ga označili kot izkaznico slovenske narodnostne identitete. Glede na to, da smo se Slovenci kot narod konstituirali s pomočjo književnosti, ne pa s kolonizacijo, nasilnimi javnimi dejanji ali prelomnimi industrijskimi dosežki, bi muzej zasidral to pozitivno konstrukcijo slovenske identitete, pomembno za slovensko zavest in samozavest, ter zaradi njene edinstvenosti izzval tudi zanimanje pri tujcih. Tako kot že omenjenim zagovornikom literarnega muzeja

² V podpodročju *Literarno ustvarjanje in poustvarjanje* sem raziskovala pomembnost literarnega muzeja. Vesela sem, da se je v (pretežno) jezikovni raziskavi ponudila možnost analize literarnega ustvarjanja in literarnega muzeja ter da je bilo to izvedeno povezovalno, saj so jezik, literatura in kultura področja, ki so med seboj tesno prepletena.

³ Dostopno 23. 7. 2018 na https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenski_literarni_muzeji.

⁴ Pred več kot desetimi leti sem tudi sama, skupaj s Sarivalom Sosičem in na pobudo mestne svetnice Milene Mileve Blažič, oddala utemeljitev o tej nujni instituciji. Čeprav sem od mestne občine prejela pojasnilo, da je Trubarjeva hiša literature uresničitev davne »slovenistične« želje po literarnem muzeju in da je s tem moja želja izpolnjena, se s to trditvijo ne strinjam. Trubarjeva hiša literature (2010) je dobrodošlo kulturno središče za različne dogodke in po »moji« tipologiji 4. tip literarnega muzeja, ni pa osrednji literarni muzej.

⁵ Dostopno 23. 7. 2018 na https://www.google.si/search?ei=LYRkWta6IMzFwAKVm4rYAQ&q=Dve+izjavi+Slavisti%C4%8Dnega+dru%C5%AItva+Slovenije+v+Lendavi&oq=Dve+izjavi+Slavisti%C4%8Dnega+dru%C5%AItva+Slovenije+v+Lendavi&gs_l=psy-ab.3..33i160k112.7063.10578.0.11388.12.12.0.0.0.105.1122.9j3.12.0....0...1c.1.64.psy-ab..0.9.845...33i21k1.0.IUPc2M9vNP8.

se tudi vprašanim v spletni anketi *Jeziški v Sloveniji in slovenščina zunaj nje* (Ahačič idr. 2017b) zdi presenetljivo, da v obsežnem seznamu muzejev pri nas manjka ravno osrednji literarni muzej. Anketa v okviru CRP-a *Jeziškovna politika in njeni uporabniki* je med drugim preverjala stališče jezikovnih uporabnikov v Sloveniji in uporabnikov slovenščine zunaj nje z vprašanjem »Ali Slovenija potrebuje osrednji slovenski literarni muzej, v katerem bi bilo prikazano literarno ustvarjanje, življenje in delo slovenskih literarnih ustvarjalcev in njihovih književnih likov?«. To vprašanje je pritegnilo največ anketirancev, zato obsega največ odgovorov v enoti *slovenska književnost*, predvsem opisnih oziroma pojasnjevalnih pod kategorijo »Če želite, lahko svoj odgovor pojasnite«. Postavka o literarnem muzeju je tudi najbolj sistematično razdelana, saj predvideva tri vrste odgovorov, odobravanje in odklanjanje literarnega muzeja in pod točko 3 še odgovor *ne vem*, tj. dvome v nujnost njegovega obstoja. Ker vse tri točke obsegajo veliko odgovorov, sem jih vsebinsko razdelila po vseh treh kategorijah, torej *Da*, *Ne* in *Ne vem*.

Med 3.238 anketiranci odobrava slovenski literarni muzej kar 2.184 ljudi, tj. 67 %, odklanja ga samo 245 ljudi, tj. 8 %, malo več anketirancev (809 ali 25 %) pa ne ve, kako bi se odločilo, saj niso dovolj poučeni, kakšne bi bile prednosti literarnega muzeja, ali pa ne zaupajo v to, da bi bil ta muzej res dovolj zanimiv za različne obiskovalce. Pozitivni odgovori iz spletne ankete kažejo, da se uporabniki zavedajo trojnosti poslanstva osrednjega literarnega muzeja: njegove nacionalno-afirmativne, vzgojno izobraževalne in turistične vloge. Navajam nekaj najbolj zgoščenih in povednih odgovorov iz ankete:

Odlična ideja, saj rabimo nekaj osrednjega in povezovalnega, kar bi postavilo lokalne muzeje (npr. rojstne hiše) v širši kontekst; potreben za slovensko identiteto, ki se je gradila ravno s književnostjo; poleg slovenskih literarnih del in njihovih avtorjev mora literarni muzej predstaviti tudi literarne osebe, vsaj tiste, ki so že del kulturalizacije; krasna ideja za dopolnilo znanja, tudi pri pouku v osnovnih in srednjih šolah ter fakultetah; pokazatelj literarnega stanja za tujce; smiselno samo takrat, če bo vključil klasične in multimedijske oblike, saj mora biti zanimiv; nujna zadeva, a mora vključiti tudi »manjšinsko književnost«, tj. ženske, LGBT, priseljence, begunce, e-ustvarjalce ...; muzej naj bo vsaj dvojezičen (tudi zaradi tujcev) in vpet v prostor, povezan tudi z literarnimi potmi, npr. Kovačičeva Ljubljana; muzej naj ne bo mrtva zbirka preteklosti, ampak aktivni prostor literarnega dogajanja, npr. literarni večeri, pogovori.

Podobne rezultate je pokazal tudi vprašalnik za uporabnike zunaj RS – od 388 anketirancev se jih je 245 odločilo za muzej (63 %), samo 18 ljudi se je izreklo proti (5 %), malo več (32 %) pa se ni znalo odločiti, zato so obkrožili odgovor *Ne vem*. Opisni odgovori so podobni kot pri jezikovnih uporabnikih v RS, le da izstopa želja, naj bi se v muzej vključila tudi književnost zunaj RS.

Uporabniki v RS Sloveniji in zunaj nje menijo, da je muzej odlična ideja, pomembna pa je njegova izpeljava in zanimivi pristopi. Celo odklonilna stališča upoštevajo vse tri perspektive (nacionalno-afirmativno, vzgojno-izobraževalno in turistično), izvirajo pa največkrat iz strahu pred centralizacijo ali pred tem, da bi se zaradi novega muzeja začeli zapirati lokalni muzeji oziroma rojstne hiše po Sloveniji. Ideja muzeja se zdi nekaterim zastarela, čeprav iz odgovorov sklepam, da bolj oznaka muzej kot celoten koncept. Peščici zagovornikov elektronskih medijev se zdi muzej starinska ideja, saj bi se slovenska književnost lahko spoznavala na

spletu. Nekateri ne vidijo razlik med novim muzejem in že obstoječimi projekti, npr. podobna ideja se jim zdi projekt *Slovenska pisateljska pot*. Nekaj anketirancev je izpostavilo finančni ugovor, saj se jim zdi, da Slovenija tega ne bi zmogla, ker ima že preveč muzejev.

Odgovor *Ne vem* je težje razložiti. Anketiranci ne vedo, zakaj bi bil ta muzej sploh potreben, nekateri tudi samokritično ugotavljajo, da sploh ne obiskujejo muzejev in da jih kultura ne zanima, zato tudi nočejo odločiti o usodi novega muzeja. V isto kategorijo spada tudi nekaj odgovorov, v katerih je izražen strah pred tem, kdo bi upravljal ta muzej (nekateri predlagajo NUK) in se zaradi organizacijskih ugank ne želijo opredeliti zanj. Večina odklonilnih in vzdržanih odgovorov izhaja iz stališča, da ne vedo dovolj o muzejski dejavnosti, zato predlagajo, naj se javnosti predstavijo prednosti in pomanjkljivosti takega muzeja, kar bi olajšalo opredelitev za njegov obstoj.

Ugotavljam, da je nekaj nerazumevanj in nesporazumov nastalo zaradi različnih semantičnih odtenkov izraza literarni muzej, odvisnih predvsem od različnih kulturnih okolij. Termin literarni muzej⁶ je namreč (tudi v tujini) večpomenski in različno razlagan, a se kljub temu ohranja, saj združuje različne tipe muzejev ter muzejskih in literarnih dejavnosti, zato bi bil kot krovni pojem pri nas še vedno primeren, novi osrednji literarni muzej pa bi se v uradnem nazivu lahko imenoval tudi bolj ohlapno, npr. *Slovensko literarno središče*. Nerazumevanje različnih tipov literarnih muzejev veje tudi iz odgovorov v anketi, zato predlagam sedemčlensko tipologijo, obsegajočo različne vrste literarnih muzejev ali dejavnosti, od katerih so prvi trije tradicionalna vrsta muzeja, ostali štirje pa sodobna: (1) literarni muzej (v nadaljevanju LM) kot rojstna (spominska) hiša, (2) LM kot zbirka več rojstnih hiš, (3) LM kot literarnozgodovinski arhiv, (4) LM kot prostor za literarne (kulturne) dogodke, (5) LM kot literarne poti, (6) LM kot virtualni ali spletni muzej in (7) LM kot veččlenski preplet različnih muzejev v vlogi pospeševalca literarnega (kulturnega) turizma.

Najpreprostejši in najpogostejši LM je rojstna ali spominska hiša, ki se ustanovi v hiši priznanega in kanoniziranega avtorja ali avtorice, da bi prikazal življenjsko in ustvarjalno okolje ter pričaral vzdušje časa. LM (1) v današnjem času ne more več obstajati samo kot čisti tip le enega muzeja, zato se običajno kombinira še z LM (5) in (6), kar najlažje razložim s Cankarjevo rojstno hišo. Iz odklonilnih in vzdržanih odgovorov spletne ankete lahko spoznamo, da večina pozna LM (1), ki se ji upravičeno zdi že rahlo zastarel, čeprav v Sloveniji večinoma deluje učinkovito. Nekateri vidijo osrednji literarni muzej kot grožnjo za lasten obstoj,⁷ vendar ne poznajo značilnosti LM, ki lokalne muzeje uspešno vključuje v različne povezovalne mreže, kar bi bila tudi naloga osrednjega slovenskega LM. Slovenija je mala in prometno dobro povezana, zato bi lahko turisti, ki bi pridobili določene informacije v osrednjem LM, svoje znanje in zanimanje preverili še z obiskom rojstne hiše izbranega avtorja ali avtorice. To bi počeli s še večjim veseljem, ko bi

⁶ O delni neustreznosti izraza *literarni muzej* je razmišljal Barbarič (1972: 100).

⁷ Strah pred novim muzejem je upravičen samo v primeru, če bi vzdrževanje novega muzeja oškodovalo financiranje lokalnih muzejev: osrednji literarni muzej bi se moral financirati iz novega finančnega vložka.

v osrednjem LM spoznali, da LM (1) ni samo obnovljena rojstna hiša ustvarjalca ali ustvarjalke, ampak je že mešanica LM (1), (5) in (6), npr. LM na Vrhniki. O njem dobi obiskovalec informacije že na spletni strani pod iskalnim nizom LM Vrhnika, še več informacij pa v iskalnem nizu rojstna hiša Ivana Cankarja. Pri zadnjem iskalnem nizu se odpre deset enot,⁸ ki pojasnjujejo bogato dejavnost; med njimi so tudi literarne poti (LM (5)), ponudba bogatih promocijskih materialov in hrane iz Cankarjevega časa pa že kaže na ambicije literarnega turizma v mestu. Izdelava virtualne podobe muzeja (LM (6)) na Vrhniki ne bi bila tako uspešna in privlačna, če ne bi črpala iz rastočega trajnostnega projekta *Slovenska pisateljska pot* (v nadaljevanju SPP).

Več obiskovalcev hkrati lahko pritegne že v tujini znan LM (2), tj. zbirka rojstnih hiš. Takšna sta npr. *London's museums of literature&written word in The writer's museum v Edinburgu*; zadnji predstavlja življenja treh škotskih velikanov, Roberta Burnsa, sira Walterja Scotta in Roberta Louisa Stevensona. V londonskem muzeju lahko poleg ogleda zbirke šestnajstih rojstnih hiš dobite tudi informacije o petnajstih najbolj obiskanih literarnih znamenitostih v Londonu, v škotskem muzeju pa lahko (brezplačno) uživata tudi, če niste prebrali del predstavljenih avtorjev. Bolj premišljen, povezovan in obsežen je uzbekistanski Literarni muzej Alisher Navoi⁹ v Taškentu, imenovan tudi muzej poetov Uzbekistana, ki je uspešna kombinacija LM (2) in (3), saj gre za muzej kot literarnozgodovinski arhiv. Muzej je povezan z znanstvenimi institucijami in skrbi za izobraževanje mladih in odraslih. Obsežna razstavna soba je posvečena tudi literarnemu ustvarjanju žensk. Podobna uspešna kombinacija LM (2) in (3) je v slovanskem prostoru *Slovaški narodni literarni muzej* (v nadaljevanju SNLM). Bivše socialistične države so zgledno skrbele za kulturo in s tem tudi literarno identiteto svojih državljanov. SNML¹⁰ kot osrednji literarni muzej in galerija grafike na Slovaškem zbira, ščiti in znanstveno ureja muzejske predmete ter gradi besedne, vizualne in avdiovizualne zbirke, ker želi dokumentirati in popularizirati slovaško literaturo. Največji tak muzej na svetu je nedavno ustanovljeni *The national museum of modern chinese literature* v Pekingu, ki deluje kot muzej in raziskovalna knjižnica.

LM (3) kot literarnozgodovinski arhiv omogoča hrambo in vzdrževanje rokopisov, knjig in ostalih predmetov besedne ustvarjalnosti ter se glede na vrsto in količino hranjenega gradiva ali drugih kriterijev lahko imenuje arhiv, knjižnica ali muzej. Pri nas je tak »muzej« Narodna in univerzitetna knjižnica (v nadaljevanju

⁸ Cankarjevo leto 2018, Cankarjeva spominska hiša, Cankarjev spomenik, Cankarjeva enajsta šola, Po poti Cankarjeve mladosti, Cankarjeva skodelica kave, Okusi Cankarjevih časov, Cankarjevi spominki, Cankarjev dom Vrhnika, Cankarjeva knjižnica Vrhnika.

⁹ Muzej (angl. Museum of literature named after Alisher Navoi in Tashkent) je bil zgrajen v počastitev 500. obletnice velikega pesnika vzhoda Alisherja Navoija. V njem je shranjenih in razstavljenih več kot 17.000 artefaktov, arheoloških spomenikov, slik, portretov, obrtnih izdelkov. Največji zaklad predstavljajo originalni rokopisi in prepisi arabskih, perzijskih, azerbajdžanskih in uzbekistanskih kaligrafov, obsežna je tudi zbirka knjig. Njegova pomanjkljivost je prevelika tradicionalnost postavitve, ki je posledica kombinacije zgolj treh tipov muzeja, LM (2), (3), redko tudi (4), ter premalo sodobnih načinov predstavitve kulturne dediščine.

¹⁰ SNML je potomec *Pamatnika slovenkej literatúry*, ki predstavlja domačo in tujo literaturo, prav tako predmete, povezane z njo.

NUK), ki so jo anketiranci spletne ankete *Jeziški v Sloveniji in slovenščina zunaj nje* nekajkrat omenili kot osrednji literarni muzej in zato ne podpirajo novega muzeja kot konkurence NUK. Kljub različnim dejavnostim – knjižnica velikokrat kombinira svoje osnovno poslanstvo nacionalne knjižnice¹¹ z nalogami LM (1) in (4) – NUK ni osrednji literarni muzej, saj lahko zaradi svoje specifičnosti in prostorske stiske sprejme le malo literarnih turistov, prav tako jim ne more ponuditi tega, kar lahko sodobni veččlenski preplet različnih literarnih muzejev. Podoben primer kot pri nas NUK je v frankofonskem prostoru *Les Arhives et Musée de la Littérature Bruxelles* (Arhivi in muzej literature v Bruslju, v nadaljevanju AML). Ta dokumentacijski in raziskovalni center je v knjižnici in skrbi za zbiranje, pregledovanje, katalogiziranje, hranjenje, razstavljanje in raziskovanje dokumentov, ki se nanašajo na francosko govoreče belgijske avtorje in založnike. Obe primerljivi instituciji imata podoben problem, premalo prostora, ki pa ga bo AML razrešil drugače kot naš NUK: v načrtu je nova zgradba, namenjena izključno muzeju (ne pa toliko arhivu). Vodilni vidijo težavo v tem, da večino prostora zaseda gradivo, ki gre v arhiv, za muzej v pravem pomenu besede pa ni prostora (Lovšin 2017: 4).

Vsi omenjeni tipi literarnih muzejev se vsaj na določenih mestih stikajo z LM (4), tj. muzejem kot prostorom za kulturne/literarne dogodke. Običajno imajo stalne razstave literarnih predmetov, ki jim pridružijo še občasne, večkrat so tesno povezani z literarnozgodovinskim arhivom. V Ljubljani imamo poseben literarni muzej kot prostor za literarne dogodke: specifičnost Trubarjeve hiše literature, ki je LM (4), je, da ima samo en prostor za literarne dogodke, nima pa prostorov za stalne ali občasne literarne razstave, prav tako nima sistematičnih povezav z drugimi tipi LM. Trubarjeva hiša literature je prva literarna hiša v Sloveniji, nastala pod okriljem projekta Ljubljana – svetovna prestolnica knjige 2010, namenjena informiranju in promociji slovenskih knjig. Kot prostor stalnih in aktualnih literarnih dogodkov je idealna priložnost za druženje različnih literarnih in kulturnih okusov ter promocijo knjig Slovincem in tujcem, ni pa osrednji literarni muzej. Literarni dogodki se po vsej Sloveniji običajno ne odvijajo samo v LM (1), (2) in (3), ampak tudi v različnih knjižnicah in kulturnih dvoranah. Povezani so s praznovanji določene obletnice, izidom nove knjige, postavitev nove literarne razstave.

Prav tako kot Trubarjeva hiša literature so pri nas izredno dobrodošle literarne poti, tj. LM (5), katerih številčnost in pestrost sta se v zadnjem času v Sloveniji zelo izboljšali. Najbolj sistematična in (državno) koordinirana je *Slovenska pisateljska pot* (SPP), rastoči trajnostni projekt. SPP pod okriljem Društva slovenskih pisateljev deluje kot transverzala, ko povezuje domačije in rojstne hiše, v katerih so živeli in delali slovenski pisatelji, ter spominska obeležja in središča kulturnih in literarnih dogajanj, od Istre do Prekmurja in od Koroške do Bele krajine. SPP je virtualni vodnik po domovanjih 106 literarnih ustvarjalcev in ustvarjalcev; v knjižni obliki je predstavljen pod istim naslovom, tj. *Slovenska pisateljska pot* (Didakta, 2013). LM (5) deluje le v povezavi LM (6), tj. kot virtualni ali spletni

¹¹ Po osamosvojitvi Slovenije je leta 1991 NUK dobil še dodatne naloge in pristojnosti, ki so jih prej opravljale zvezne institucije bivše Jugoslavije. Ustanovljena je bila npr. državna agencija za mednarodno bibliografsko kontrolo publikacij, ko je postal pridružen član Univerze v Ljubljani, je začel opravljati tudi izobraževalne, znanstveno-raziskovalne in umetniške dejavnosti Univerze ter njenega knjižničnega sistema.

muzej. SPP ni samo popisal, prenovil in povezal različne rojstne hiše in pomembne točke med seboj, ampak je tudi poskrbel za spletno predstavitev svoje poti in vseh postojank. Povezava LM (5) in (6) je pogoj za boljšo turistično ponudbo,¹² ki bo v prihodnosti obvezno vključevala tudi literarni oziroma kulturni turizem. Sodobni človek (Sousa 2013: 41) svojo osebno in skupnostno identiteto ter kulturo gradi tudi v stiku z zaslonom, zato današnji turist lahko potuje po virtualni identiteti in kulturni krajini. Kljub številnim napovedim, da bo virtualno potovanje povsem nadomestilo fizično, se to do danes še ni zgodilo, pač pa se dogaja ravno obratno: zaradi boljše virtualne ponudbe se je povečal realni (ne samo virtualni) obisk muzejev in zgodovinskih krajev.

Literarni turizem, ki je podvrsta kulturnega turizma, je pomemben za razvoj turizma v prihodnosti, vprašanje pa je, kateri tip LM je najprimernejši. McKercher in du Cros (2009²: 3–10) predlagata za določitev kulturnega turizma štiri člene: turizem, (upo)raba kulturne dediščine, (po)uživanje izkušenj in izdelkov ter turist. Na podlagi njunih ugotovitev sem oblikovala »zasilno definicijo« (McKercher, du Cros 2009²: 3–10): kulturni turizem je del turizma, ki pregleduje, občuduje in raziskuje kulturno dediščino tako, da si želi videti čim več »kulturnih predmetov« in si pridobiti čim več kulturnih izkušenj: glede na tip turista to lahko počne primarno ali sekundarno; v prvem primeru je za turista kulturni turizem edina oblika turizma, v drugem pa je le del njegovega potovanja. Kulturni turizem v pravem pomenu besede (Smith, Richards 2013: 2) se je začel v 18. stoletju, ko so mladi aristokrati ali predstavniki najvišjih slojev buržoazije obiskovali znamenitosti evropske kulture kot dopolnitev klasične izobrazbe, običajno po končanem šolanju. To je bila t. i. elitna proslavitev »visoke« kulture, h kateri je veliko prispevala prav institucija muzeja – začetek kulturnega turizma v Evropi je tudi začetek muzejstva kot najbolj »fizične« manifestacije buržoazne ideje o univerzalnosti kulture. V ta namen se je že v 18. stoletju začelo urejanje zgodovine v dediščino (angl. turn history to heritage). Smith in Richards (2013: 2) poudarjata, da je kulturna dediščina »poudobljena zgodovina« (angl. commodified history), torej zgodovina, ki se jo sanira in »pakira« v turistično použivanje.

Kulturni turizem je tudi paradoksalni in pleonastični termin, če ga obravnavamo v smislu šole življenja, saj je bilo vsako potovanje v preteklosti (in najbrž še vedno) razumljeno kot širjenje duhovnih obzorij in srečanje lastne kulture s tujimi. Sousa navaja Montaignovo misel:

¹² Turistično informacijski center (v nadaljevanju TIC) v Ljubljani poleg zemljevida mesta in številnih turističnih publikacij, ki so na voljo brezplačno, prodaja še turistične brošure o Ljubljani ter ostale turistične spominke, vse skupaj pa predstavlja na svoji spletni strani. TIC ponuja npr. Literarne poti (modra in oranžna pot) ter Po Prešernovih stopinjah; tem bi se lahko pridružila npr. pot Slovenska književnost skozi smeh ali delavnica-igralnica Igre v slovenski književnosti ter Slovenska književnost skozi igro. TIC je že zdaj povezan s slovenščino in slovensko književnostjo na več načinov; tuji se lahko naučijo osnov slovenščine s pomočjo kratkih tečajev slovenščine in spoznajo ključne točke literarnih poti. Zahvaljujem se prijaznemu vodstvu ljubljanskega TIC-a, predvsem P. Stušek in S. Juranovič, ki sta mi z (elektronskimi) odgovori olajšali oblikovanje vprašanj za spletno anketo in omogočili pridobitev nekaterih podatkov za članek.

Potovati se mi zdi vredna dejavnost. Duh je stalno v delovanju, v želji, da zagleda nepoznane in nove reči, in ne morem reči, da poznam kakšno boljšo šolo življenja, kot je potovanje, kjer se nenehno pred očmi riše raznolikost številnih drugih življenj, mnenj in navad. (Sousa 2013: 38)

Če posodobim Montaignovo trditev o gibanju, kulturni turizem zadovoljuje hkrati dve neločljivo povezani potrebi: potrebo po gibanju in potrebo po simbolnem izražanju. Kulturni turist (Sousa 2013: 39–40) pričakuje, da bo na poti dovolj doživljajskega učenja, ki ga lahko zagotovijo le v danem kontekstu vzpostavljeni odnosi in uporaba vseh čutov hkrati. Ideja, da kulturni turizem ne obogati obiskanih krajev samo ekonomsko, ampak jih naredi bolj ozaveščene in kulturno občutljive, sloni na zavedanju, da je kulturni turizem del perspektivnega turizma (Smith, Richards 2013: 1). Sousa (2013: 41) je dokazal povečanje obiska muzejev in zgodovinskih krajev v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Analize so še izpostavile dejstvo, da se kulturna dediščina vključuje v ekonomsko in družbeno dinamiko razvoja ter da postaja kulturni turizem eden najpomembnejših segmentov globalnega turizma.

Z razvojem se ni povečal samo obseg kulturnega turizma, pač pa so se spremenile tudi njegove oblike. Zgodila se je njegova razdrobitev, ko so v razcvetajočem se kulturnem turizmu zrasla nova področja (Smith, Richards 2013: 4): gastronomični, arhitekturni, glasbeni, filmski turizem ipd. Če primerjamo kulturni turizem z drugimi oblikami turizma, hitro ugotovimo veliko podobnosti, a tudi osrednjo razliko: za kulturni turizem je najpomembnejši dejavnik povpraševanja kulturni kapital, tj. raven izobrazbe in družinsko izročilo (Sousa 2013: 41), medtem ko je pri drugih vrstah turizma najpomembnejša cena potovanja. Kulturni turist cene ne postavlja na prvo mesto, ker daje prednost kulturi in znanju. Podobno se obnaša tudi literarni turist, saj je literarni turizem vrsta kulturnega turizma, ki se ukvarja s preučevanjem krajev, povezanih z literarnimi deli ali življenjem literarnih ustvarjalcev. Začetki literarnega turizma, podobno kot kulturnega, tako segajo v 18. stoletje, ko so ob 200-letnici rojstva Williama Shakespeara priredili proslavo v njegovem rojstnem kraju Stratford-upon-Avon. Najkrajša in v tem smislu mogoče najbolj natančna določitev literarnega turizma je »potovati v kraje, znamenite zaradi njihove povezanosti s knjigami ali avtorji« (Potočnik Topler 2017: 507–508). Podrobneje se literarni turizem deli na (Watson v Jurinčič 2016: 248) obiske spomenikov in grobov, rojstnih krajev, literarnih pokrajin in fantazijskih dežel. Najprej sta se razvila t. i. nekroturizem in turizem rojstnih hiš, v 19. stoletju še turizem literarne pokrajine, šele v zadnjem času pa se pojavlja turizem fantazijskih dežel.¹³

Domišljajska kategorija pa ni pomembna samo za najnovejši tip literarnega turizma, ampak kar za vse njegove vrste, saj je odločilni dejavnik literarne destinacije, na katero vplivata resnični kraj in konstrukcija njegove podobe za turistično rabo. Zaradi različnih interpretacij literarne destinacije se zastavlja vprašanje avtentičnosti literarnega kraja ali (po)krajine. Herbert (Jurinčič 2016: 249) izpostavlja, da

¹³ Jurinčič (2016: 249) ugotavlja, da v Sloveniji ni razvita vrsta literarnega turizma, kakršnega imajo npr. v Veliki Britaniji, kjer so uredili Čudežno deželo deklice Alice. Sicer nihče še ni našel luknje, v katero je padla, so pa navdušeni bralci našli majhna vrtna vrata, za katerimi je breg (na območju Oxforda), na katerem je majhna zajčja luknja. Pogojno bi v to vrsto turizma morda lahko uvrstili Kekčevo deželo v Kranjski gori.

se turistična krajina zasnjuje na podlagi konstrukta, ki se oblikuje iz kriterijev in prioriteta managementa turistične destinacije in tega, kako turist sprejme in vrednoti pridobljene podatke. Avtentičnost v tem primeru ni samo enostavna delitev na realno in domišljjsko (Jurinčič 2016: 248), saj se pri oblikovanju kulturnih geografij krajev ne oblikuje le realnosti, marveč dobivajo taki kraji nov pomen: dodana vrednost, produkt obiskovalcev je tisto, zaradi česar si literarni turist želi izbrati ravno to krajino. Kot element kulture ima literatura, poleg drugih medijev, pomembno vlogo pri oblikovanju geografske imaginacije ljudi (Jurinčič 2016: 250); literatura namreč ne ponuja samo golih podatkov, ampak vključuje čustva in izkušnje, ki pomembno vplivajo na to, kakšne predstave imajo ljudje o določenem kraju. Književnost je vir in nadgradnja geografskih podatkov in odločilno vpliva na oblikovanje turistične geografije izbranega kraja, zato morajo skrbniki ali ponudniki literarne dediščine oblikovati privlačno in zanimivo podobo literarno-turistične destinacije. Pri oblikovanju destinacije imajo pomembno vlogo domišljija in čustva, saj bi brez interpretacije¹⁴ literarnega turista, katere posledice so dolgoročni vplivi, določena krajina izgubila dobršen del svoje vrednosti (Jurinčič 2016: 251).

Konstrukcijo literarne destinacije je zelo pomembno vpeti v LM in v literarni turizem. Tega so se zavedali tudi anketiranci spletne ankete *Jeziki v Sloveniji in slovenščina zunaj nje* (Ahačič idr. 2017b), ki so v 99 % (2.140) potrdili predlog o umestitvi literarnega muzeja v turistično ponudbo Slovenije. Da je toliko ljudi pritrdilo predlogu, čeprav je nekaj anketirancev dvomilo v smiselnost muzeja, je najbrž rezultat poznavanja tradicije domačih in tujih razmer, saj morajo biti muzeji izvori promocije za čim več uporabnikov. S to pritrditvijo delno odgovorjam na uvodno vprašanje »Koliko bi osrednji LM prispeval k literarnemu turizmu pri nas?«, za natančen odgovor pa bi bilo treba narediti še kakšno literarno-turistično raziskavo, najbrž tudi finančno projekcijo. LM prispeva k razvoju kulturnega (literarnega) turizma, ki je pri nas nerazvit, čeprav Unesco, ki je Ljubljani podelil naziv Svetovna prestolnica knjige 2010, napoveduje, da je prav to veja turizma, ki se bo do leta 2020 najbolj razvila. Pomembnost literarnega turizma so izpostavile že številne debate, npr. Poezija in turizem 2015 je predlagala zgledovanje pri sosedih Avstrijcih in povezavo z zdraviliškim turizmom ter razširitev literarnega turizma zunaj elitnih skupin.

Zastavlja se tudi vprašanje, »Kateri tip LM bi moral biti osrednji literarni muzej, da bi v prihodnosti prispeval k boljši turistični ponudbi Slovenije?«. Pravi odgovor je LM (7) tip, tj. LM kot veččlenski preplet različnih muzejev v vlogi pospeševalca literarnega (kulturnega) turizma. V njem bi se razstavljali pomembni rokopisi ali izdaje knjig, predmeti iz rojstnih hiš posameznih avtoric in avtorjev, organizirale spletne razstave, na spletnih straneh bi se promovirala celotna slovenska književnost v novem muzeju ter se obveščalo o literarnih poteh in dogodkih. Poleg stalnih razstav bi moral imeti LM prostor za občasne razstave in aktualne literarne dogodke, na katerih bi lahko povezali več tipov kulturnega turizma, npr.

¹⁴ Skupek uveljavljenih interpretacij sčasoma pridobi tolikšno vrednost, da določenih krajev (npr. Amsterdam zaradi skrivališča Ane Frank) ne obiskujejo več samo literarni turisti, ampak kar vsi. Čeprav je skrivališče na začetku zaslovelo zaradi literarnih razlogov, zdaj kraj obiskujejo celo tisti, ki *Dnevnika Ane Frank* niti prebrali niso.

literarni in kulinarični, arhitekturni in glasbeni turizem (npr. izkoristiti medijsko odmevnost in svetovno prepoznavnost Jožeta Plečnika in glasbene skupine Laibach; prav glasbeni turizem je z zgledno ponudbo koncertov pri nas že razvit). Samo LM (7) povsem ustreza trojnemu poslanstvu, nacionalno-afirmativnemu, vzgojno-izobraževalnemu in turističnemu. V njem bi uporabniki našli osnovne literarne informacije, ki bi jih poglobili ob ogledu ostalih (literarnih) muzejev po Sloveniji, hkrati pa tudi ideje za obstoječe dejavnosti kulturnega turizma, npr. za ogled predstave, obisk koncerta, pokušino piva, vina ali hrane, povezane z literarno dejavnostjo. Ogled LM bi bil tako bogata izkušnja, ki bi zadoščala za samostojen dogodek, čeprav bi se jo načrtovalo kot motivacijo za ostala kulturna dogajanja. Pri strukturi bi bilo treba upoštevati povezovanje slovenske in tuje književnosti, predvsem zgodb o tujih literatih na naših tleh, npr. ogled ljubljanske železniške postaje izkoristiti za razlago, da je prav tu usodno zbolel Srečko Kosovel, z vlaka pa je pomotoma izstopil slavni pisatelj James Joyce in tako preživel eno noč v Ljubljani (na prvem tiru je postavljen njegov spomenik), medtem ko je kar enajst let preživel v Trstu, večkulturnem mestu in domovanju številnih slovenskih literatov. Taka strukturiranost novega muzeja bi ustrezala domačim in tujim turistom, kar so predvidevali tudi anketiranci, ki so predlagali (vsaj) dvojezičnost osrednjega literarnega muzeja pri nas.

V LM bi pri prepletu različnih muzejev in dejavnosti morali upoštevati njegovo povezovalno nalogo, saj kot osrednji muzej ne bi prevzemal vlog ostalih muzejev, torej ne bi bil njihova konkurenca, ampak njihova povezava tudi preko slovenskih meja, z npr. Italijo, Avstrijo, Hrvaško. Raziskave literarnega turizma (Lebe 2001) dokazujejo, da so organizacijski pogoji za uspešen nastop na globalnih trgih specializacija, koncentracija in meddržavno povezovanje, predvsem s sosednjimi državami. Sodobni kulturni turizem ne raziskuje kulturne dediščine tako, da želi samo videti čim več kulturnih predmetov, ampak želi pridobiti čim več kulturnih izkušenj in pri tem zaposliti čim več čutov, zato bi moral osrednji LM poskrbeti za sodobno tehnologijo in različne sinkretične kulturne izkušnje. Z avdiovizualno oživitvijo pomembnih avtoric in avtorjev ter njihovih likov bi se pred obiskovalci pojavili Trubar, Cankar, Berta Bojetu Boeta; Francka, Martin Krpan, lepa Vida, povodni mož, muca Copatarica, Sapramiška, ki bi lahko spregovorili v različicah slovenskega jezika: knjižnem, pogovornem, starejšem, sodobnem jeziku ter narečju in slengu. Pri tem se strinjam s Potočnik Topler (2017: 510), ki trdi, da bi slovenski turistični razvoj moral vključevati tudi promocijo zgodb naše bogate literarne dediščine, s katerimi bo promovirana pomembnost slovenske književnosti, kar bo povratno vplivalo na razvoj literarnega turizma in oblikovanja turističnih destinacij. Obiskovalci bi si lahko v delavnicah izdelali zanimiv literarni predmet, popili Cankarjevo kavo in pojedli Prešernovo figo, najbrž bi bile uporabne tudi izkušnje Hiše eksperimentov v Ljubljani. Sodelavci Osrednjega LM bi skrbeli za povezovanje različnih literarnih muzejev in kulturnih dejavnosti, povezali bi se s pomembnimi evropskimi muzeji, pa tudi z mrežo lektoratov po svetu v okviru programa STU preko Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik. To bi se dopolnjevalo z arhitekturnim, glasbenim, zdraviliškim turizmom in eno-gastroturizmom. Vse tri oblike literarnega turizma (nekroturizem, obisk rojstnih hiš in literarnih krajin), ki so pri nas že utečene, bi

bilo treba v novi stavbi samo domiselno združiti in jim pridružiti še tip literarnega turizma, ki pri nas še ni razvit, tj. turizem fantazijskih dežel.

Upravičen je pomislek anketirancev, ali bo novi muzej dovolj zanimiv za slovenskega in tujega obiskovalca, saj imata različno predznanje o slovenski književnosti. Za slovenskega turista bi bila dobrodošla že manj premišljena struktura muzeja, za tujega pa ne. Nekateri raziskovalci literarnega turizma v tujini celo menijo, da tujci običneje literarni muzej samo, če jim ponudi svetovno klasiko, kar bi naš muzej šele moral oblikovati kot konstrukcijo slovenske nacionalne identitete s pomočjo velikanov naše književnosti, v veliko pomoč pa bi bila kombinacija slovenske in tuje književnosti (npr. že omenjeni Joyce, dodajam še drugi vidik ustvarjanja, Ljubljana v književnosti pomembnih tujih avtorjev, npr. P. Coelho, *Veronika se odloči umreti*). Ker Slovenci še nimamo svetovno prepoznane klasike (razen mogoče Prešerna in Cankarja), bi lahko izkoristili drugo možnost za obisk tujih turistov, tj. edinstvenost nove stavbe. Smith in Richards (2013: 3) namreč dokazujeta, da se kultura v današnjem času ne (po)uživa samo zaradi kulture same, ampak tudi zaradi normativnega izražanja okusa, kot oblika t. i. relacijske estetike (angl. relational aesthetics): umetnost v muzeju večkrat ni tako pomembna kot sama stavba muzeja,¹⁵ npr. zaradi ekscentričnosti ali inovativnosti zgradbe slavnega arhitekta.

Z izvirno, estetsko in kvalitetno stavbo (ne pa samo prizidkom ali adaptacijo) bi lahko zadostili potrebam literarnega turista, ki mu je literarni turizem primaren, in tistega, ki mu predstavlja le del njegovega potovanja. Odprto ostaja tudi finančno vprašanje (omenili so ga tudi anketiranci), vendar pri tako dolgoročnih procesih ne bi smel biti ovira. Ravno literarni (in kulturni) turist¹⁶ ne postavlja na prvo mesto cene potovanja, pač pa kulturni kapital, zato prinese največ denarja. Ne smemo pozabiti (Lebe 2001), da so danes turisti pripravljeni plačati za svoj odhod v tujino mnogo več kot v času, ko se je začel razvijati masovni turizem,

¹⁵ Njuna teza je dokazana tudi realno, ob visokem obisku muzejev, ki upoštevajo t. i. relacijsko estetiko, npr. Guggenheimovega muzeja v Bilbao. To špansko pristaniško mesto je bilo skoraj nezanimivo in brez turistov, odkar pa je zgrajen sodoben muzej po načrtih kanadskega arhitekta Franka Gehryja, je mesto povsem drugačno. Po tem muzeju se tudi imenuje efekt Guggenheim/Bilbao, kar pomeni investicijo v kulturno infrastrukturo, ki nato poskrbi za prepored celotnega mesta. Če se slovenska vlada ne bi odločila za uveljavljenega tujega arhitekta, predlagam uresničitev Plečnikovega načrta za slovensko opero tik ob Ljubljani oziroma neposredno nad vodo, saj bi se tako izkoristila tudi lepota Ljubljane (če bi bil muzej postavljen v glavno mesto). Nisem pa navdušena nad idejo, da bi se literarni muzej postavil npr. v Palačo Cukrarna; tovrstna možnost je prava le, če bi bil ta muzej namenjen samo slovenskim turistom. V njem bo že Palača knjige in mladih, ki bo prostor sistematičnega in izvirnega razvijanja novih vsebin, povezanih s knjigo in kulturnim dogajanjem v Ljubljani, tudi v luči pridobljenega naslova Ljubljana – Unescovo mesto literature in vključitve v Unescovo mrežo kreativnih mest. Tudi v kakšni drugi prenovljeni in večnamenski stavbi bi v vsej razdrobljenosti izgledal novi muzej dokaj nefunkcionalno, najpomembnejše pa je, da na tak način ne bi mogel postati osrednji literarni muzej.

¹⁶ Postavitev osrednjega literarnega muzeja bi pomenila za Ljubljano (ali drugo večje slovensko mesto, čeprav so v tujini to vedno glavna mesta, v katerih so locirani tudi ostali osrednji muzeji) možnost zadržati več turistov z več denarja za več dni na istem mestu, hkrati pa bi se iz prestolnice lahko vozili v rojstne hiše po Sloveniji, o katerih bi se poučili v osrednjem literarnem muzeju. Čeprav ima trenutno Ljubljana veliko turistov, so to še vedno večinoma neliterarni turisti, ki se v Ljubljani zadržijo le malo časa za malo denarja.

zato se npr. že za leto 2020 napoveduje občutno povečanje turistov. Ambiciozna ideja o osrednjem literarnem muzeju kot pospeševalcu (literarnega) turizma bo pri uresničitvi potrebovala več različnih strokovnjakov in zgledovanje pri tujih vzorih, čeprav so specifične slovenske razmere priložnost za povsem izvirno izpeljavo te vizije, pri kateri bi lahko prav njena uspešna eklektičnost postala zaščitni znak ponudbe. Slovenski osrednji muzej bi lahko bil podoben Hiši literature v Québecu (Maison de la littérature Québec), edinstvenemu konceptu, ki je bil ustanovljen leta 2015 z motom: »Pisati. Brati. Živeti«. V hišo so umeščeni javna knjižnica, stalna razstava literature province Québec (tri nadstropja) z naslovom Popolnoma svobodno (Lovšin 2017: 6), stripovske delavnice ter različne literarne prireditve, povezane s promocijo domačih avtorjev doma in v tujini. Hiša literature organizira še Sprehod pisateljev, na spletni strani objavlja koledar dogodkov, ki so razvrščeni na dogodke in prireditve, srečanja in konference ter delavnice in izobraževanje. Razveseljivo je, da objavlja celo pozive k raznim projektom, med njimi tudi dvo-mesečno bivanje avtorjev v Hiši literature.

LITERATURA

Kozma AHAČIČ idr., 2017a: *Ciljni raziskovalni projekt Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov: raziskovalno poročilo*. Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, idr. Dostopno 22. 7. 2018 na https://isjfr.zrc-sazu.si/sites/default/files/raziskovalno_porocilo_28_11_2017.pdf.

–, 2017b: *Jeziki v Sloveniji in slovenščina zunaj nje: anketni vprašalnik*. Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, idr. Dostopno 22. 7. 2018 na https://isjfr.zrc-sazu.si/sites/default/files/anketni_vprasalnik_1_kod_0.pdf.

Štefan BARBARIČ, 1972: Literarno muzejstvo pri nas in po svetu. *Jezik in slovstvo* 18/3, 99–105.

Stefan ENSER, 2005: Evropa kot mnemotop: kulturni turizem kot program oblikovanja evropske identitete. *Prev. S. Krušič. Nova revija* 24, 273–274, 255–267.

Nina JURINČIČ, 2016: Literarni turizem in kulturne geografije krajev: študija primera – Center Jamesa Joycea in Dublin. *Annales* 26/2, 247–258.

Andrijan LAH, 2012: Slovenski literarni muzej: pomemben bi bil za slovensko narodno predstavitev. *Zvon* 15/2, 44.

Sonja Sibila LEBE, 2001: Kulturni turizem – perspektivna turistična zvrst v razvitih gospodarstvih. *Naše gospodarstvo: revija za aktualna gospodarska vprašanja* 47/1–2, 158–167.

Nika LOVŠIN, 2017: *Literarni muzeji oziroma druge oblike predstavljanja literarnega življenja in dogajanja v treh frankofonskih državah (Belgiji, Franciji in Kanadi)*. Seminarska naloga. Filozofska fakulteta v Ljubljani: Oddelek za slovenistiko.

Bob McKERCHER, Hilary DU CROS, 2009²: *Cultural tourism. The partnership between tourism and cultural heritage management*. New York, London: Routledge, Taylor & Francis group.

Jasna POTOČNIK TOPLER, 2017: Literary tourism as a successful practise of implementing sustainable tourism in Slovenia. *Third international conference knowledge based sustainable economic development*. Eraz, Beograd: zbornik prispevkov, 507–512. Dostopno 2. 2. 2018 na http://www.eras.org.rs/uploads/4/7/0/4/47046595/eras_2017_conference_proceedings.pdf.

Melanie SMITH, Greg RICHARDS, 2013: *The Routledge handbook of cultural tourism*. New York: Routledge, Taylor & Francis. Dostopno 10. 1. 2018 na <https://www.routledge.com/The-Routledge-Handbook-of-Cultural-Tourism/Smith-Richards/p/book/9780415523516>.

Vanda de SOUSA, 2013: Značilnosti postmoderne ter vplivi virtualnosti na kulturni turizem in izobraževanje odraslih. Prev. Dušana Findeisen. *Andragoška spoznanja* 19/2, 37–42.

CENTRAL LITERARY MUSEUM AS A PROMOTER OF LITERARY TOURISM IN SLOVENIA

In my discussion, I seek to demonstrate that there are many reasons for the realization of the old idea of the Central Literary Museum in Slovenia. Given the CRP findings of the Language policy latest research on literary and cultural tourism in Slovenia and abroad I discuss these arguments through the following approaches: national-affirmative, educational and touristic. The misconceptions about the term literary museum are elaborated by the (new) seven-part typology: the literary museum as a birth (memorial) house, as a collection of several birth houses and as a literary-historical archive. The fourth, the fifth and the sixth type are the contemporary forms of a literary museum, namely the literary museum as a place for literary (cultural) events providing literary journeys as a virtual or online museum. In the final part of this study, I particularly promote the seventh type, i.e. a combination of various museums (1st, 2nd, 3rd, 4th, 5th and 6th) as the promoter of literary (cultural) tourism.

Accordingly, this type of museum – the central Slovene literary museum – would not take over the role of other museums and therefore not pose a competition but have an important bridging function between Slovene museums and museums in the neighbouring and other important countries. Finally, I suggest that the primary and secondary role of the literary museum and its four types (necrotourism, visits to birthplaces, trips to literary/fantasy landscapes) along with other types of tourism, such as architectural, music, health, spa and gastro tourism as well as the distinctness of Slovenian and foreign tourists should be considered in designing the structure of the Slovene literary museum.
